**Політологія**

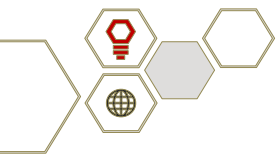
УДК: 321.01:355.01(477)"2022/..."

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.17600359>**Інституційні механізми легітимації влади в умовах повномасштабної війни****Наталія Вікторівна Кононенко,**

кандидат політичних наук, провідний науковий співробітник Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України, Київ, Україна, <https://orcid.org/0000-0001-8397-2830>

Прийнято: 19.10.2025 | Опубліковано: 31.10.2025

Анотація. У статті досліджується проблема підтримання легітимності державної влади України в умовах повномасштабної війни, коли слабкість пострадянських інституцій, зміна суспільних очікувань і зміщення акцентів з процедурної на моральну та інструментальну легітимність створюють нові виклики для політичної системи. Авторка аналізує, як війна трансформувала традиційні механізми легітимації, зокрема вибори, підзвітність і суспільну участь, підпорядкувавши їх головній меті — виживанню держави. На основі класичних концепцій легітимності Д. Бітема, комунікаційних підходів В. Джабрі та теорій інституційної стабільності Ч. Тіллі, робота простежує еволюцію української моделі від мобілізаційної легітимації 2022 року до феномену «легітимації виживанням», коли довіра до влади зберігається завдяки її здатності забезпечити безпеку, оборону та ефективність управління. Емпіричну основу становлять дані дослідження Інституту політичних і етнонаціональних досліджень НАН України (2024), яке зафіксувало високий



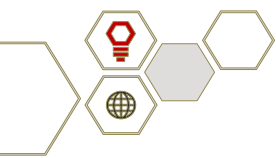
рівень довіри до президентської вертикалі (понад 60 %) на тлі значного «легітимаційного розриву» у Верховній Раді та уряді (понад 60 %). Найвразливішими виявилися нормативно-правові та комунікаційні інструменти, що свідчить про переважання короткострокової, інструментальної легітимації над інклюзивними демократичними процедурами. Висновки статті підкреслюють, що структурна крихкість посткомуністичних інститутів, централізація повноважень і обмежена автономія парламенту й уряду формують українську модель «воюючої демократії», в якій виживання держави превалює над процедурною законністю. Авторка доводить, що збереження демократичної легітимності у післявоєнний період потребує переходу від мобілізаційного управління до системи підзвітності, відкритості та деліберативного діалогу. Запропоновано концепт «легітимаційного розриву» як аналітичний інструмент для оцінки балансу між очікуваннями громадян і спроможністю інституцій. Стаття робить внесок у сучасні дослідження політичної легітимності в умовах воєнних і кризових суспільств, пропонуючи модель аналізу, релевантну для процесів демократичного відновлення України.

Ключові слова: легітимність влади, воююча демократія, війна в Україні, мобілізаційна легітимація, легітимаційні розриви, інституційна спроможність, демократична стабільність

Institutional mechanisms of power legitimation in conditions of full-scale war

Nataliia Kononenko

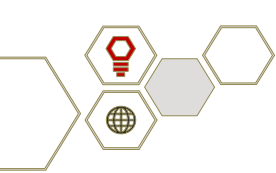
PhD in Political Science, Leading Research Fellow, I.F. Kuras Institute of Political and Ethnic Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine,
Kyiv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0001-8397-2830>



Abstract: The article examines the problem of sustaining the legitimacy of state power in Ukraine during the full-scale war, when the destruction of institutions, shifts in public expectations, and the reorientation from procedural to moral and instrumental legitimacy create new challenges for the political system. The author analyzes how the war has transformed traditional mechanisms of legitimation — elections, accountability, and civic participation — subordinating them to the primary goal of state survival. Drawing on the classical concepts of legitimacy by D. Beetham, the communicative approaches of V. Jabri, and the theories of institutional stability by C. Tilly, the study traces the evolution of the Ukrainian model from the mobilizational legitimation of 2022 to the phenomenon of “legitimation through survival,” in which trust in government endures due to its ability to ensure security, defense, and effective governance.

The empirical basis of the research is the 2024 study by the Institute of Political and Ethnic Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine, which recorded a high level of trust in the presidential branch (over 60%) alongside a significant “legitimacy gap” concerning the parliament and the government (over 60%). The most vulnerable appeared to be the normative-legal and communicative instruments, indicating the dominance of short-term, instrumental legitimacy over inclusive democratic procedures. The findings highlight that the structural fragility of post-communist institutions, the centralization of power, and the limited autonomy of the parliament and government have shaped Ukraine’s model of a “fighting democracy,” in which the survival of the state prevails over procedural legality.

The author argues that preserving democratic legitimacy in the postwar period requires a shift from mobilizational governance to a system of accountability, transparency, and deliberative dialogue. The concept of the “legitimacy gap” is proposed as an analytical tool for assessing the balance between citizens’ expectations and institutional performance. The article contributes to the broader

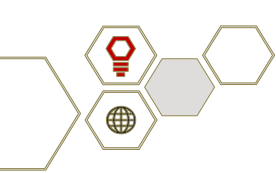


scholarship on political legitimacy in wartime and crisis societies, offering an analytical model relevant to Ukraine's democratic recovery process.

Keywords: legitimacy of power, fighting democracy, war in Ukraine, mobilizational legitimation, legitimacy gaps, institutional capacity, democratic stability.

Постановка проблеми. Повномасштабна війна поставила Україну перед викликом підтримки легітимності державної влади у кризових умовах: руйнування інституцій, трансформація суспільних очікувань і зміщення акцентів з процедурної легітимності на моральну й інструментальну. В умовах війни традиційні канали легітимації, зокрема вибори та горизонтальні механізми контролю, втратили частину ефективності, тоді як головним критерієм ефективності влади стало виживання держави та забезпечення базової безпеки населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Класичні підходи Д. Бітема [1] визначають легітимність як відповідність влади суспільним правилам. Сучасні дослідження показують, що під час війни процедурна й етична легітимність більш вразливі, тоді як символічна та виборча підтримка можуть зберігати стабільність. Так, В. Джабрі [2] аналізує трансформацію глобальної політики у воєнних конфліктах, Дж. М. Діксон [3] досліджує риторичну адаптацію та опір міжнародним нормам, а К.Бакке, М.Дал та К.Рікард [4] оцінюють вплив інституцій на демократичну стабільність. У контексті національно-визвольних конфліктів Б.Андерсон [5] наголошував на ролі нації, як «уявленої спільноти», а Ч.Тіллі [6] підкреслював важливість стабільності інститутів. Український досвід ілюструє феномен «залежного державотворення», коли внутрішня легітимність посилюється зовнішньою підтримкою, що підкреслюють М. Марковська, С. Сердюк та А. Солдатенко [7], а також В. Артюх і Т. Федірко [8]. Крім того, сучасні дослідження демонструють роль комунікації та



наративів у формуванні довіри, зокрема В. Бліземанн де Гевара [9], А.Гайс, Л.Брок та Х.Мюллер [10] і Н. Кононенко [11].

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Недостатньо досліджено механізми інституційної легітимації в Україні після 2022 року, зокрема:

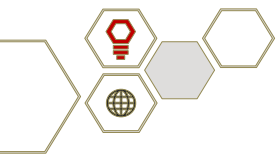
- співвідношення між мобілізаційною легітимацією та «легітимацією виживанням»;
- вплив централізації влади на довіру;
- ефективність неелекторальних інструментів - комунікаційних, нормативних, міжнародних.

Брак системної оцінки легітимаційного розриву (різниці між очікуваною значущістю інструментів та їх фактичною реалізацією) ускладнює прогнозування післявоєнної стабільності.

Формулювання мети та завдань. Метою дослідження є аналіз інституційних механізмів легітимації влади України у 2022–2025 роках та апробація моделі оцінки легітимаційних розривів. Завданнями є:

- Відтворити стан ключових інститутів легітимації до війни.
- Виявити зміни у механізмах легітимації після 24 лютого 2022 року.
- Оцінити роль інституційних чинників у підтриманні довіри під час війни.
- Проаналізувати ефективність неелекторальних інструментів легітимації.
- Сформулювати рекомендації для відновлення демократичної легітимності у післявоєнний період

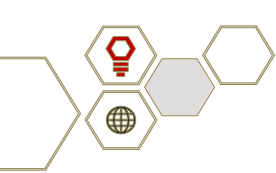
Науковий внесок авторки полягає в тому, що **це** дослідження пропонує комплексний аналіз інституційної легітимації влади в Україні під час повномасштабної війни (в період 2022–2025 років) із використанням показника легітимаційного розриву. Воно вперше системно оцінює різницю



між очікуваною значущістю інструментів легітимації та їх фактичним використанням для Президента, Верховної Ради та уряду, демонструючи асиметрію між їх високою суспільною затребуваністю та обмеженою інституційною спроможністю. Дослідження розкриває механізми формування «легітимації виживанням», що поєднує швидкі інструментальні рішення з маргіналізацією нормативно-правових та комунікаційних процедур, що дозволяє відрізнити короткострокову мобілізаційну довіру від довгострокової демократичної легітимності. Таким чином, робота надає нову методологічну і емпіричну основу для прогнозування післявоєнної стабільності та формування політик відновлення демократичних інститутів.

Виклад основного матеріалу дослідження. До 2022 року українська політична система характеризувалася асиметрією влади: надмірна роль президента, залежність парламентської більшості від глави держави та контрольований уряд обмежували інклюзивність і автономність інститутів [12; 13]. Але саме ця конфігурація сприяла формуванню в умовах повномасштабної фази війни РФ проти України «воюючої демократії», коли демократичні норми співіснували з централізацією та мобілізаційною легітимацією. Ключовий ризик такої моделі концентрація повноважень у лідера та обмеження механізмів контролю [14; 15].

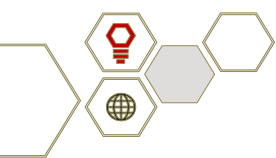
У мирний час легітимація базується на процедурній законності та суспільній згоді [1; 16]. Війна змінила ці параметри: вибори відкладаються, влада концентрує повноваження, а громадяни погоджуються на обмеження прав заради безпеки. Перед початком повномасштабного вторгнення РФ в Україну на початку 2022 року майже половина дорослих українців була готова брати участь у захисті держави [17]. Влада, спираючись на готовність суспільства чинити опір ворогу, швидко запровадила воєнний стан, мобілізацію, започаткувала діяльність Ставки Верховного Головнокомандувача, надала широкі повноваження військовим



адміністраціям і посилила роль РНБО. Телемарафон «Єдині новини» централізував інформаційну політику та формував наратив єдності й морального спротиву. У той же час, судова система та антикорупційні органи залишалися функціональними, демонструючи намір української влади в умовах війни зберігати принципи правової держави. Таким чином, дефектні посткомуністичні інститути показали адаптивність: поєднали централізоване управління з демократичною процедурністю. У перший рік війни суспільство надало державі безпрецедентний рівень довіри: довіра до президента зросла майже до 80 % (Фонд «Демократичні ініціативи» та Центр Разумкова, 2025) [18].

Після стабілізації фронту у 2022 році Україна вступила у фазу «війни на виснаження», коли консенсус та апріорна підтримка влади поступово знижувалися. Громадяни дедалі більше турбувалися про ціни, корупцію та несправедливість розподілу ресурсів (Info Sapiens, 2024) [19]. Емоційна мобілізаційна легітимація 2022 року змінилася на «легітимацію виживанням»: довіра формувалася через здатність влади гарантувати базову безпеку та стабільність. Комунікаційна стратегія зміщувалася від моральних аргументів на прагматичні: справедливість, відбудова, ефективність управління (van Middelaar, 2019) [20]. «Легітимація виживанням» вимагала стратегічного балансу між безпекою та демократією: концентрування ресурсів на обороні, збереження парламентського контролю, антикорупційних інституцій та діалогу з громадянським суспільством (Lipset, 1981; Anderson, 1983) [21; 5]. Існування в політичних межах «легітимації виживанням» стало справжнім викликом для української влади, оскільки її пострадянські інституції не мали широких практик інклюзії, а їхня спроможність у період до повномасштабного вторгнення також демонструвала певний дефіцит

У 2024 році Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України провів аналіз інструментів неелекторальної легітимації



української влади під час війни [22]. Було використано показник легітимаційного розриву (PG): різницю між значущістю інструментів легітимації (за оцінками експертів) та їх фактичним використанням (за оцінками експертів). У дослідженні взяли участь 263 експерти. Для Верховної Ради PG \approx 63 % (довіра – 16 %), уряду PG \approx 60% (довіра – 20 %), президентство показало найнижчий розрив - 42% і довіру понад 60% [23] (дивись табл.1). Найбільші дефіцити спостерігалися у нормативно-правових та комунікаційних інструментах неелекторальної легітимації, тоді як швидкі результативні заходи - оборонні досягнення та зовнішня підтримка - були ефективними. Результати підтверджують, що влада, перебуваючи в парадигмі «легітимації виживанням», формувала короткострокову довіру через швидкі, інструментальні рішення, залишаючи на периферії партисипативні та деліберативні процедури, ігноруючи автономію уряду та парламенту.

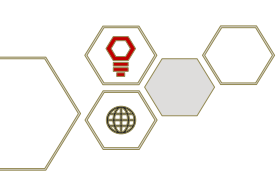
Таблиця 1

Показник легітимаційного розриву, 2024 рік, %

Інституція	PG (показник легітимаційного розриву, %)
Президент України	42
Верховна Рада України	63
Уряд України	60

Джерело: Зеленько Г., Кононенко Н., Овчар І., Перевезій В., Ситник С. *Інструменти легітимації влади в період дії режиму воєнного стану: Науковий звіт*. Київ : Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2024. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2024/07/Doslidzhennia_prezentatsiia.pdf.

Науковці стверджують, що така легітимаційна стратегія влади під час повномасштабної війни обумовлена структурними слабкостями посткомуністичних інститутів в Україні: крихкість партійної системи, обмежена автономія парламенту й уряду, уразливість судової гілки влади, надмірна концентрація повноважень у президента, незавершеність реформ.

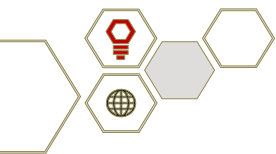


Саме ці фактори змушують владу покладатися на швидкі, інструментальні рішення. Нормативно-комунікаційні засади - підзвітність, доброчесність, відкритість до діалогу - часто залишаються маргіналізованими, через інституційну неспроможність влади їх реалізувати. Все це формує українську модель «легітимації виживанням», яка забезпечує короткострокову стабільність, але обмежує інституційні можливості для довгострокової демократичної легітимності. При зниженні мобілізації існує ризик, що недореформовані інститути не забезпечать довіру через процедури та інклюзивність.

Висновки. По-перше, легітимність влади під час війни формується як процес постійного відновлення суспільного консенсусу навколо виживання держави. По-друге, еволюція від емоційної мобілізації до «легітимації виживанням» трансформувала патріотичну довіру у функціональну підтримку. По-третє, війна показала суперечність між високою суспільною лояльністю та обмеженою інституційною спроможністю. По-четверте, аналіз легітимаційних розривів виявив, що нормативно-правові та комунікаційні інструменти залишаються периферійними, що формує асиметрію між очікуваннями громадян і інституційною спроможністю. Усунення дефіциту легітимації можливо через законодавчі ініціативи, зміцнення партійної системи та контроль над урядом для парламенту; для виконавчої влади — через формалізацію звітності, конституційні механізми та підзвітність. По-п'яте, повоєнне відновлення демократичної легітимності вимагатиме переходу від мобілізаційного управління до відкритої, прозорої та підзвітної системи влади.

Список використаних джерел

1. Beetham D. *The legitimation of power*. London : Macmillan, 1991.



2. Jabri V. *War and the transformation of global politics*. Basingstoke : Palgrave Macmillan, 2007.

3. Dixon J. M. Rhetorical adaptation and resistance to international norms. *Perspectives on Politics*. 2018. Vol. 16, № 1. P. 83-99. DOI:<https://doi.org/10.1017/S153759271600414X>.

4. Bakke K., Dahl M., Rickard K. Conflict exposure and democratic values: Evidence from wartime Ukraine. *Journal of Peace Research*. 2025. DOI: <https://doi.org/10.1177/00223433251347769>.

5. Anderson B. *Imagined communities: Reflections on the origin and spread of nationalism*. London : Verso, 1983. 240 p. URL: https://nationalismstudies.org/wp-content/uploads/2021/03/Imagined-Communities-Reflections-on-the-Origin-and-Spread-of-Nationalism-by-Benedict-Anderson-z-lib.org_.pdf (дата звернення: 02.09.2025).

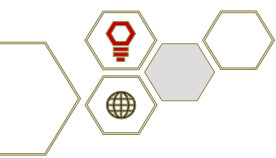
6. Tilly C. *Coercion, capital, and European states, AD 990–1990*. Oxford : Blackwell, 1990. 191 p.

7. Markovska A., Serdiuk O., Soldatenko I. Trust as a weapon of war: Fighting corruption and corporate crime in Ukraine. *Crime, Law and Social Change*. 2025. Vol. 83. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10611-024-10191-5>.

8. Artiukh V., Fedirko T. War and dependent state formation in Ukraine. *Focaal—Journal of Global and Historical Anthropology*. 2025. Vol. 102. P. 57–72. DOI: <https://doi.org/10.3167/fcl.2025.1020105>.

9. Bliesemann de Guevara B. Statebuilding and legitimacy: The study of political orders in fragile states. *Third World Quarterly*. 2012. Vol. 32, № 5. P. 1075–1090. DOI: <https://doi.org/10.4324/9780203123935>

10. Geis A., Brock L., Müller H. (Eds.). *War and democratization: Legality, legitimacy and effectiveness*. London : Routledge, 2008. <https://doi.org/10.1057/9780230626560>



11. Кононенко Н. Політичні механізми загоєння соціальних ран. У: Рафальський О. О., Майборода О. М. (ред.). *Адаптивні зміни у функціонуванні політичної системи України в умовах повоєнної відбудови: монографія*. Київ : Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2024. С. 217–252. DOI: <https://doi.org/10.53317/978-617-14-0360-4>.

12. Dalton D. *The Ukrainian Oligarchy after the Euromaidan: How Ukraine's political economy regime survived the crisis*. New York : Columbia University Press, 2021. <https://doi.org/10.1017/slr.2024.339>

13. Hale H. E. *Patronal politics in post-Soviet Ukraine: Institutions, oligarchs, and the state*. Cambridge : Cambridge University Press, 2021.

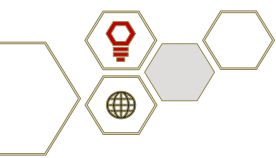
14. Дослідницька служба Верховної Ради України. *Інформаційна довідка щодо функціонування демократичних інституцій в Україні*. Київ, 2024. URL: <https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/33254.pdf> (дата звернення: 02.09.2025).

15. O'Donnell G., Guillermo A. Delegative democracy. *Journal of Democracy*. 1994. Vol. 5, № 1. P. 55–69.

16. Norris P. *Why electoral integrity matters*. Cambridge : Cambridge University Press, 2014. <https://doi.org/10.1017/CBO9781107280861>

17. Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва ; Київський міжнародний інститут соціології. *Ні агресії Росії: Громадська думка українців у лютому 2022 р. 23 лютого 2022 р.* URL: <https://dif.org.ua/article/ni-agresii-rosii-gromadska-dumka-ukraintsiv-u-lyutomu-2022-r> (дата звернення: 02.09.2025).

18. Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва ; Центр Разумкова. *Оцінка ситуації в країні, довіра до соціальних інститутів, політиків, посадових та громадських діячів, ставлення до виборів під час війни, віра в перемогу: лютий–березень 2025 р.* Київ, 2025. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-sytuatsii-v-kraini-dovira-do-sotsialnykh-instytutiv-politykiv-posadovtsiv-ta-gromadskykh->



diiachiv-stavlennia-do-vyboriv-pid-chas-viiny-vira-v-peremogu-liutyiberezen-2025r (дата звернення: 02.09.2025).

19. Info Sapiens. *Корупція в Україні 2024: Розуміння, сприйняття, поширеність. Аналітичний звіт за результатами опитування населення та бізнесу*. Київ : Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК), 2024. URL: https://www.sapiens.com.ua/publications/socpol-research/333/Звіт_IS_NACP_2024_UKR.pdf (дата звернення: 02.09.2025).

20. van Middelaar L. *Alarums and excursions: Improvising politics on the European stage*. Newcastle upon Tyne : Agenda Publishing, 2019.

21. Lipset S. M. *Political man: The social bases of politics* (2nd ed.). Baltimore : Johns Hopkins University Press, 1981.

22. Зеленько Г., Кононенко Н., Овчар І., Перевезій В., Ситник С. *Інструменти легітимації влади в період дії режиму воєнного стану: Науковий звіт*. Київ : Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2024. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2024/07/Doslidzhennia_prezentatsiia.pdf (дата звернення: 02.09.2025).

23. Центр Разумкова. *Оцінка ситуації в країні, довіра до соціальних інститутів, політиків, посадовців та громадських діячів, ставлення до виборів, віра в перемогу*. Київ : Центр Разумкова, червень 2024. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-sytuatsii-v-kraini-dovira-do-sotsialnykh-instytutiv-politykiv-posadovtsiv-ta-hromadskykh-diiachiv-stavlennia-do-vyboriv-vira-v-peremogu-cherven-2024r> (дата звернення: 02.09.2025).